

Tisdagen den 21 Februari.

Kl. 2 e. m.

§ 1.

På grund af förfall för Herr Talmannen ledde Herr vice Talmannen förhandlingarne i detta sammanträde.

§ 2.

Föredrogs Herr Liss Olof Larssons, med anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen af den 3 dennes N:o 21, afgifna motion N:o 188, angående förändrade bestämmelser i fråga om skoldistrikts rättighet att för sitt skolväsende åtnjuta bidrag af statsmedel.

Ordet begärdes af:

Herr Abraham Rundbäck, som anförde: Då denna motion är föranledd af och uteslutande hänför sig till Kongl. Maj:ts proposition rörande folkskoleafgifternas användande, så föreställer jag mig, att intet hinder möter för dess remiss till Stats-Utskottet, enär ofvanberörda Kongl. proposition inkommit först efter motionstidens utgång. Det är under denna förutsättning jag begärt ordet för att beledsaga motionen med ett kort yttrande till Utskottet. Dervid får jag på det bevekligaste anhålla hos Stats-Utskottets ledamöter att utan afseende lemna motionärens första yrkande, nemligen att Utskottet måtte afstyrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition. Den grundsats, som i denna proposition vill göra sig gällande, eller att folkskoleafgifterna må indragas till statsverket och sedermera i lika proportion utdelas till alla rikets folkskolor, är nemligen både den rättvisa och den som är bäst egnad att befrämja folkundervisningen. Rättvisast är den derföre att, såsom förhållandet nu är, alla församlingar hafva lika skyldighet under det att statens bidrag är högst olika. Sålunda finnes det stora församlingar, som icke göra mera för sitt skolväsende än de minsta församlingar, och dock hafva de kanske tioudubbel större bidrag af statsmedel, än de sednare. Att detta är orättvist följer afven deraf, att, om bidragen än vore alldeles lika, de mindre församlingarne ändock skulle hafva mycket svårare att utgöra de afgifter, som erfordras för folkskolans underhåll, än de större och folkrikare; hvarjemte bör bemärkas, att ändamålet med folkskolan och folkskolebidragen långt mindre ernås i stora församlingar, som ingenting göra för sitt folkskoleväsende, än i små. Det är sålunda skäl blott och bart ur denna synpunkt att söka åstadkomma ändring i ett förhållande, som nu gör somliga församlingar till privilegierade, under det andra blifva prejudicerade.

Men en ännu viktigare synpunkt af det Kongl. förslaget är den, att genom detsamma folkskoleväsendet kan på det genaste och beqvämaste sätt nå en fullkomligare utveckling. Ty nu finnes det en mängd större församlingar, hvilka i medvetande af sin rättighet att icke behöfva göra mer för sin folkskola, än som åligger de aldra minsta, omöjligen kunna förmås att vidtaga några åtgärder för sitt skolväsendes ordnande, som kunna motsvara behovet. Jag skulle kunna nämna hundratals exempel härpå, men vill nu endast anföra ett, som nyligen varit föremål för behandling hos Kongl. Maj:t och som rör förhållanden i en församling i min hembygd. Denna församling med öfver 5,000 personers folkmängd, med omkring 1,000 barn i skolåldern och tillika så vidsträckt, att skolan behöfver hållas på 12 stationer, har blott en enda lärare, som endast hvar tredje år kommer tillbaka till hvarje rote. Folkskoleafgiften i denna församling uppgår dock till ett belopp af mellan 7 och 800 R:dr, hvaraf församlingen kan ej blott bestrida kostnaderna för skolan och läraren utan äfven lägga af icke så små öfverskott till en skolkassa. Om nu en sådan församling och andra liknande förlorade sin folkskoleafgift (som de ock rätteligen böra göra), så skulle de utan tvifvel snart sakna densamma; och om de så tillika visste, att de genom inrättande af nya behöfliga folkskolor återfinge afgiften, komme detta utan tvifvel att för dem utgöra den kraftigaste sporre att ordna sitt skolväsende på ett mot behovet svarande sätt. Men om Utskottet icke anser sig böra afstyrka den Kongl. propositionen, har motionären ett alternativt yrkande, nemligen att Utskottet åtminstone måtte underkänna de vilkor Kongl. Maj:t bestämt för rättighet att erhålla statsbidrag till folkskolorna. Dessa vilkor äro, att bidragen endast skola komma de skolor till godo, hvilka äro med ordinarie och examinerade lärare försedda. Nu vill motionären först och främst bortaga den sednare delen af detta uttryck, d. v. s. han vill hafva statsbidrag äfven till folkskolor med oexaminerade lärare. Men vill man hafva garanti för att folkskolan skall uppfylla sin bestämmelse, måste man fordra, att den är försedd med examinerade lärare; i motsatt fall kommer folkskolan tillbaka till samma ståndpunkt, på hvilken den befann sig före år 1842. Vidare säger motionären, att en folkskola, för att komma i åtnjutande af statsbidrag, icke nödvändigt må behöfva vara med ordinarie lärare försedd. I detta fall ber jag få instämma med honom. Det finnes nemligen många församlingar, som jemte de ordinarie folkskolorna hålla andra skolor, som göra precis samma tjänst, men endast hafva extra lärare. Orsaken härtill är dels den billigare kostnaden, dels att församlingen vill pröfva lärarens skicklighet och duglighet, innan hon antager honom såsom ordinarie. Dessa folkskolor med examinerade extra ordinarie lärare böra äfven ihågkommas, emedan de annars möjligen torde indragas, men då aföningen till lärarne i dem är mindre än i de skolor der ordinarie lärare finnas och bidragen böra beräknas efter lönens storlek, så synes att man bör för dem stadga ett mindre bidrag af t. ex. 150 R:dr, ifall bidraget för de andra blir 200 R:dr.

Vidare föreslår motionären, att statsbidraget till hvarje småskola, som af Kongl. Maj:t föreslås till $\frac{1}{3}$ af den beräknade kostnaden 150 R:dr, bör utgå till hälften af dess kostnad, liksom vid folkskolan sker. I denna åsigt är jag äfven så till vida ense med motionären som jag vill, att man, med bibe-

hållande af statsbidragets föreslagna storlek af 50 R:dr, icke bör stadga skyldighet för församlingen att bidraga med dubbelt så mycket utan blott med minst lika mycket. Till småskolelärare användas nemligen en mängd qvinnor eller pigor, hvilka äro belåtna med 100 R:dr i lön; och att stadga skyldighet för församling att löna en småskolelärare med 150 R:dr, då sådan kan fås för mindre, synes icke vara skäligt. Jag anhåller att mitt yttrande måtte få åtfölja motionen till Utskottet.

Vidare yttrades af:

Herr Hjelm: Det är med anledning af den näst föregående talarens yttrande som jag funnit mig uppmanad att begära ordet. Han har i sitt anförande bland annat vidrört de oexaminerade lärarne. Jag för min del tror, att en lärares duglighet icke beror så mycket på, huruvida han har ett vackert examensbetyg eller ej, utan fastmera derpå att han är i besittning af nödiga kunskaper, ju större ju bättre, och är lifvad för sitt kall, samt eger praktisk duglighet. Jag har i detta afseende erfarenhet från en landsort, der det finnes många oexaminerade lärare, som fylla sina platser mycket väl. Dessa erhålla i lön 400 R:dr i ett för allt. Enligt det Kongl. förslaget skulle statsverket blott bidraga med 50 R:dr till dem hvar, och kommunen sålunda betala 7 gånger mera än staten. Detta är i förhållande till det gagn de göra allt för ringa. I afseende på den Kongl. propositionen och den nu förevarande motionen, så tillåter jag mig att, i olikhet med den föregående talaren, fästa det Utskotts uppmärksamhet, som kommer att behandla dessa saker, på den gamla satsen, att det mindre bör vika för det större. Det finnes 1,201 församlingar i landet, hvilka skulle komma att förlora, om regeringens förslag skulle vinna den andra statsmaktens bifall, och deremot endast 959, som skulle komma att deraf draga fördel. I ett af våra stift skulle 114 kommuner göra en förlust och blott 39 en vinst. Det finnes tvänne län i riket, der, som jag tror, hvarje kommun skulle komma att förlora; och då Kongl. Kungörelsen af den 3 Mars 1846 icke tillsvidare anvisat, utan efterskänkt halfva skyddsafgiften, emot att motsvarande belopp, utgående efter samma grund, skulle betalas till hvarje kommuns eget skolväsende, och som nu gällt en mansålder, anser jag icke en sådan omkastning kunna göras utan de lidande kommunernas medgifvande.

Den ärade talaren framhöll äfven, att det Kongl. förslaget skulle åstadkomma ett större intresse inom kommunerna för folkskolan. Jag skulle önska att så blefve, men med ett statsbidrag af 200 R:dr till hvarje skola och med afseende på att kommunen får betala åtminstone två och en half gång så mycket, så tror jag verkligen att det måste vara andra och ädlare bevekelsegrunder än erhållandet af dessa 200 R:dr, som skulle mana fram de nya skolorna.

Nej, tvärtom de 1,201 lidande kommunerna skulle anse sig af statsmakterna orättvist behandlade och därför göra kanske intet, det blefve på många ställen följden; att de deremot på förändringen vinnande skulle göra något, det tror äfven jag. Hvad statsmakterna deremot böra göra, är att förhindra skolafgifternas kapitalisering, men på annan väg än den nu föreslagna.

Jag har härmed blott velat säga, det jag tror, att genom antagande af Kongl. Maj:ts proposition i ämnet ingenting skulle komma att vinnas.

Man skulle deremot för lång tid tillbakakasta det nu vaknade intresset hos sjelfva folket för folkskolan och göra en riktig kräftgång i sak. Man bör besinna, att, ehuru det icke skenbart, enligt förr anförda siffror, är mera än en fjerdedel af landet, som komme att hafva förlust af förändringen, så, enär de 1,201 kommunerna äro de största i riket, representera de mera än hälften af vårt land; och att sålunda, i en fråga som denna, det skulle på lagstiftningsväg åläggas de flesta socknarne att till en del betala skollärarelönerna inom andra, måste jag bestrida, såsom blifvande skadligt och *hämmande för folkundervisningen* inom största delen af riket. Bättre är då, att de små församlingarne *fortfarande* af statsmedel få sig hjälpanslag anvisade, ty allt hvad man bekostar till folkets andliga höjande återgäldas tusendefallt genom en tilltagande inre styrka, större sedlighet, skärpt arbetskraft och framtida besparingar i utgifter till fång- och fattigvård.

Öfverläggningen var slutad. Motionen hänvisades till Stats-Utskottet^u och skulle till samma Utskott jemväl öfverlemnas de yttranden, som n afgifvits.

§ 3.

Föredrogs och hänvisades till Andra Kammarens tredje Tillfälliga Utskott Herr Ola Nilssons från Christianstads län bordlagda motion, N:o 189, angående underdånig framställning till Kongl. Maj:t om sådan förändring i det för sjömanshusen gällande reglemente, att skyldigheten för sjömän att till sjömanshusen erlägga hyresafgift måtte upphöra.

§ 4.

Vid nu skedd föredragning af Stats-Utskottets utlåtande N:o 15, angående regleringen af utgifterna under Riks-statens sjette hufvudtitel, blef berörda Utlåtande för andra gången bordlagdt; hvarjemte beslöts att desamma skulle företagas till slutligt afgörande näst efter bemälda Utskotts Utlåtande N:o 12, angående regleringen af utgifterna under Riks-statens tredje hufvudtitel.

Följande ärenden blefvo likaledes för andra gången bordlagda:

Stats-Utskottets utlåtanden N:is 8 och 9;

Andra Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts utlåtanden N:is 8—10 samt dess Tredje Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 11.

§ 5.

Herr Ehrenborg, som på begäran erhöi ordet, yttrade: Efter det af Kammaren i lördags fattade beslut om att en af mig afgifven motion icke kunde till Tillfälligt Utskott hänvisas, kan naturligtvis det i motionen angifna ämne icke komma under behandling vid innevarande riksdag. Då jag emellertid anser detta ämne, nemligen frågan om ett närmare bestämmande af hvad som är att hänföra till kommunens gemensamma hushållningsangelägenheter, särskildt i våra dagar, vara af ganska stor vikt, så har

jag öfvervägt huruvida icke någon annan utväg finnes att i detta ämne få någon belysning. En sådan utväg synes mig vara anvisad uti 21 § af denna Kammares arbetsordning, hvilken handlar om spörsmål till Konungens rådgifvare.

Det ifrågavarande spörsmålet blef derefter af Herr Ehrenborg skriftligen aflemnadt, och hade denna lydelse:

Då, enligt gällande lag, stads- och landtkommuner ega att öfverlägga och besluta om "kommunens gemensamma hushållningsangelägenheter", och då dessa, hvad beskattningsärendena angår, böra, enligt Regeringsformen § 57 mom. 2, afse menigheternas "egna behof", så hafva inom kommunerna motsatta meningar förekommit om hvad till ifrågavarande angelägenheter bör rätteligen hänföras. A ena sidan har man velat inskränka dessa ärenden till sådana, som falla inom den för undervisning, fattigvård och sjukvård m. m. uti *hvarje* kommun nödvändiga ekonomi; men deremot å andra sidan har man ansett såsom gemensamma hushållningsangelägenheter allt, som afser befordrandet af företag, hvilka dels äro af sådan omfattning, att de kunna jemföras med många bland föremålen för Riksdagens och landstingens anslagsbeslut, och dels af sådan art, att de, om ock i mer eller mindre mån för kommunen i allmänhet till gagn, dock företrädesvis ega karakteren af enskilda industriföretag. Önskligt hade varit, om denna ovisshet kunnat redan vid innevarande riksdag undanröjas medelst en lagförändring eller lagförklaring, som åt det ifrågavarande området gäfvade en begränsning, hvarken så trång att den lade hinder i vägen för åstadkommandet af verkligen för kommunen i dess helhet gagneliga företag, eller så vidsträckt att den gäfvade rum för ett af mäktiga enskilda intressen öfver minoriteten utöfvadt förtryck. Då emellertid ett sådant önskningsmål icke numera kan komma under denna Riksdags pröfning, men det är mig bekant, att i flera af de fall, då minoriteten ansett sin rätt förnärmad genom kommunens beslut att understöja eller såsom intressent ingå uti mera omfattande kommunikations- eller industriföretag, underdåniga besvär hos Kongl. Maj:t anförts, så vore det, intilldess klarare bestämmelser kunna blifva i kommunallagarne införda, för folkrepresentanten upplysande och lugnande att uti ifrågavarande fall erhålla kännedom om Regeringens uppfattning.

Jag får därför vördsammast anhålla att till Herr Statsrådet och chefen för Kongl. Civil-departementet må framställas följande spörsmål:

Efter hvilka grunder har Kongl. Maj:ts regering, vid pröfning af underdåniga besvär öfver kommuners beslut om själfbeskattning för understöd till eller deltagande uti särskilda företag, funnit de öfverklagade besluten hafva afsett eller icke afsett ändamål, hänförliga till kommunernas egna behof och gemensamma hushållningsangelägenheter?

Då Herr vice Talmannen härefter hemställde, huruvida Kammarerna medgäfvade, att det af Herr Ehrenborg äskade spörsmål finge framställas, begärdes ordet af

Herr Sjöberg, hvilken yttrade: Jag finner mig föranlåten begära, att spörsmålet måtte läggas på bordet till nästa sammanträde. Det heter

visserligen uti § 21 af Kammarens arbetsordning, att Kammararen skall, utan föregående öfverläggning, besluta, huruvida ett spörsmål, sådant som det nu i fråga varande, må få framställas eller icke; men i detta stadgande förefinnes, efter min uppfattning, icke något hinder för bifall till begäran om ett slikt ärendes bordläggning.

I Herr Sjöbergs begäran förenade sig flera af Kammarens ledamöter; och blef den i enlighet dermed afgifna propositionen med ja besvarad samt ärendet alltså hos Kammararen bordlagdt.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag rörande de beslut, som innehållas i detta protokolls 2 och 3 §§.

Kammarens ledamöter åtskiljdes kl. $\frac{3}{4}$ 3 e. m.

In fidem

H. Husberg.

Onsdagen den 22 Februari.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

I anledning af sjukdomsförfall för Sekreteraren fördes, på anmodan af Herr Talmannen, protokollet i detta sammanträde af undertecknad, notarie hos Kammararen.

§ 2.

Justerades protokollet för den 15 i denna månad.

§ 3.

Herr Hanson anmälde, att Herr *Hjelm* under natten häftigt insjuknat och derföre ej kunde infinna sig i detta Kammarens sammanträde.

§ 4.

Föredrogs ånyo Stats-Utskottets Utlåtande N:o 10, angående regleringen af utgifterna under Riks-statens första hufvudtitel;